

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૯-૩૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પ્રવિણ વિદ્યાસ્ત્રી

વિષય ૬-૧૪

નાટક જોવાને જે કોઈ જાય કોઈક વખત ટકાન

ત્રણશેર ઇજ્જત થાય.

સુરત શહેરના ખેચાર રડુડોએ નાટક જોવા વીચારે કર્યો,
હેન્ડખીલ નવા ખેલનું વાંચતાં રકુલથી તુરત પાછા ફર્યો.
એક અક્કડલાલ ખીજે ફક્કડલાલ મફતલાલ તેની સાથે હતો,
કેમ મફતલાલ તારે આવવું છે, ફક્કડલાલ તેને પુછતો હતો.
મફતલાલ કહે દોષ ખુદાનો લાલ મળે મફત ખેલ ખતાવવા કાજ,
પૈસો આપણી પાસ નથી, પણ તૈયાર થઈ જઈ આવજો.
અક્કડલાલ ફક્કડલાલે વીચાર કરીને મફતલાલને લેવા મનસુખો કર્યો,
અરધો અરધો ખર્ચ ભરી આપવા, ખંને મલીને ઠરાવ ક્યો.
કાઠીયાવાડ એક્સપ્રેસ દ્વારા ત્રણે જણે સ્ટાર્ટ થયા,
રાત અજવારી નેહને આનંદમાં બહુ લીન થયા.
સુરત છોડ્યું, નવસારી છોડ્યું ઉધ દેવીની સ્વારી થઈ,
પત્તાં ખેલવાને કાજે પ્રથમ એક ખીજનની વૃત્તી થઈ.
ગંજીપો ગજવામાંથી કહાડી ચોથા માણસની તપાસ કરી,
બધી તરફ દરેક જોવા લાગ્યા, આખા ડબ્બામાં બહુ જનર કરી.
શાન્તીલાલ ઉર્ફે ઉઠાવલાલ ડબ્બાની અંદર હાજર હતા,
ક્યારે ભાગ પડે ક્યારે ભાગ પડે દાવ તકાશ્યા કરતા હતા.
અક્કડલાલ ફક્કડલાલે સાથે મળીને પત્તાં રમવાને વીનંતી કરી,
શાન્તીલાલે બહુ હસતા મુખે શેક હેન્ડ તેમની સાથે કરી.
માન તમારું રાખવા માટે જવો દોષતો જલદી આવું છું,
બેગ મારી સાથે લઈને સીટ રાખો હું આવું છું.
એકાદ બે દાવ રમતાં રમતા અરસ પરસ સરનામું પુછવા લાગ્યા,
શાન્તીઉર્ફે ઉઠાવલાલકહેરહેવું શિશુપુર એવું સમજાવવાને તેઓને લાગ્યા.

ચ કુટુંબનો છું આબરૂદાર મુંગધ પ્રથમ જોવા આવ્યો છું,
શ રૂપીઝ પોકિટની અંદર સવાબસો સાથે લાવ્યો છું.

લગદના સ્ટેશને પહોંચતાં મીત્રાચારી અરસ પરસ વધી ગઇ,
એક બીજને ટી પાર્ટી આપવાની તૈયારી અરસ પરસ ત્યાં ચાલુ થઇ.
શાન્તીલાલ પાસે સાફ સેન્ટ હતું તે જાંટી દોસ્તોને તર કીધા,
ઉત્તમ ચીરૂ પોતાની પાસે હતા એક એક બીજને આપી દીધા.
મુખર્ નગરીમાં ઉતરવા માટે સર્વ મલીને સલાહ કરી,
પ્રાંટરોડના સ્ટેશન ઉતરતાં ચાલ્યા સર્વ લોજ ભણી.
એક રૂમ અલાયદી રાખી શાન્તીલાલે સર્વના માટે સગવડ કરી,
ઉજળી દોસ્તોને ઉદાગતાથી આપી મન સધાનાં લીધા હરી.
મુદાર ન રાખે કોઇ જરા તે બંધુ માફક મળી રહેતા,
શહેર મુંગધ જતા સવારમાં રાતે નાટક વંચા જતા
ગરમી સખત પડતી હતી ને ઉનાળાના દીવસ હતા,
રૂપીયા જથ્થો રૂમમાં મુકી બ તર સરવે સુખ જતા.
ઉઘાવલાલે યુક્તિ સાંજના કરીને લાંગ મધાને પાછ દીધી,
નાણાં, જથ્થો, લઇ જવાને દગાખાજ પાડી કીધી.
લાંગ કેરો નીસો ચઢડતાં ઉંઘ પુખ્તર બ્યાપી ગઇ,
ઉઘાવલાલ કહે દાવજ આવ્યો યુક્તિ પોતાની સફળ થઇ.
વીક્ટોરીયામાં વઠેલોને નાંખી લોજ તરફ પોતે લઇ ગયો,
સર્વ જથ્થોને રૂમ બહાર સુવાડ્યા સંખ્યાકાળનો ટાઇમ થયો.
મુરતીલાલાનું સર્વ ધરાણું રૂપીયા લઇને ઉઘાવલાલ તો ચાલ્યા ગયા,
સવાર થયું બીજે દીવસે જ્યારે અક્કડ ફક્કડ જગત થયા.
શાન્તીલાલને ગ્રીણે સાદે જુઓ પાડી તણે જથ્થો ખોલાવવા લાગ્યા,
ઉઘાવલાલનાં દરજન નહી દેખાતાં રૂમ ખોલી જોવા લાગ્યા.

ધરેણું તથા ફાળીઆ નથી તપાસતાં ત્યાં માલમ પડી,
 મફતલાલ કહે સાંભરો મીત્રો ઉઠાવલાલ મારફતે ગું ઉડી.
 અક્કડ ફક્કડ પુછે મફતલાલને કેમ ભાઈ હવે શું કરશું,
 લોજ વારાનું છે દેવું કેમ કરી ભાઈ ભરશું.
 નોકર ઝાકુ વારતો હતો વાત સધળી તેને સાંભરી,
 તુરત બોલાવ્યો તેણે શેઠને ઉધરાણી ખીલ આપી તેણે કરી.
 રડતાં રડતાં સુરતીલાલા બોલ્યા દોસ્ત ઉઠાવલાલ સધળું ઉઠાવી આ
 પાસે પાછાં નથી હમારી લહેરીલાલા કહેવા લાગ્યા.
 લોજવારો કહેવા લાગ્યો તમે તમારું કરમ ફોડો,
 હમને પરવા જરા નહીં તેની ચાઈ હમારો આલસબેર બેડો.
 ટુંકો, લુગડાં ને ખીસતરા બેગ લોજવારાને આપી દીધી,
 સુરતીલાલા સમજી જમને રવાનગી ત્યાંથી કરી દીધી.
 ઉઠાવલાલ પાકો દોસ્ત મળ્યો ટાટે પાણીએ નવડાવ્યા,
 પૈસા પાકીટ લઈ ચાલ્યાં ગયો ઈજ્જતના પુરા કાંકરા કર્યા.
 કેમ મફતીયા મીત્ર મફતલાલ હવે આપણે શું કરશું ?
 મફતલાલ કહે ગભરાવ નહીં જરા વીધાઉટ ટીકાટે સુરત જઈશું.
 નથી દાગીના, નથી લુગડાં નથી નાણાં આપણી પાસે,
 ભલે ટીકાટ તપાસવા દરાજણ આવે શું પાસે છે તે લેશે.
 ટીકાટ એકઝામીનર ડબામાં આવી તપાસ પુરતી તેમની કરી,
 પાસે એક વાતીયા વીના ખીજું ના દેખતાં લોકો ડબાના હસ્તા પેટ ભરી.
 શંકર કહે આ દુનીયાં માંહી કાઢ ખાવા લુંટવા મીત્રો બને છે,
 ખરા દોસ્ત મને દુનીયામાં ભઈખંધને દુર્ગુણોથી છોડાવે છે.
 કફીત કયા આ પુરી થઈ શીખામણ લેઈ સીધે મારજે વીચરશે.
 સદાચારી સુખી સર્વદા થશે દુરાચારી દુઃખી હમેશ થાશે.

વાનીમાં અંદાપો ને જુવાનીમાં બુઢાપો.

જાલના ઘણા યુવાનો અવળે મારગે વીચરવાના,
 સુધારામાં છુટ, કાલર, નેકટાઇ ને ચઘમા આંખે ચડાવવાના;
 ખીડી, ચીરૂઠ, સીગારેટ પુંકા ધુમાડાના ગોટેગોટ છલાડવાના,
 જુવાનીમાં બુઢા જેવા હાલ યુવાનોના દેખાવાના.
 જુવાનીનો ખીલતો વસંત વ્યભીચાર વ્યસનની આગમાં હોમવાના,
 તે બટ્ટીમાંથી મડદાલ ગઇને શોર્ટ સાઇટ બહાર નીકળવાના;
 જુવાનીમાં સોરટ સાઇટના રોગો યુવાનોને થવાના—જુવાની
 કોઇ હોટેલીસ્ટ કોઇ બોટલીસ્ટ કોઇ નાટકલીસ્ટો થવાના,
 કોઇ મુઠ્ઠાલીસ્ટ કોઇ રોગીલીસ્ટ કોઇ ફેશનેલીસ્ટ બનવાના,
 બ્રહ્મચર્યલીસ્ટ સદાચારીલીસ્ટ સેંકડે સમ પરસંત થવાના—જુવા
 પાંચ દસ ગાઉ ચાલતાં થાકી બાઈ સાહેબ બનવાના,
 બજારમાં પુંકવા ને બડાઇ મારવામાં બહાદુર બહુ જણાવાના;
 જીભે જોરાવર આ દુનીયામાં સેંકડે સોએ સો પરસંત દેખાવાના,
 દોષનાં જડખાં ખેસી જઇને ડોળા બહાર દેખાવાના,
 શરીરે શક્તિહીન શુરવીર યંગમેનો બહુ વધવાના;
 દવા બાટલી હાથમાં લેઇને દાકતરને ત્યાં ડેલી જવાના—જુવાની
 પંદર વરસની ઉમરમાં પ્રમેહ આદીના રોગો થવાના,
 શક્તિ નથી શક્તિ નથી દરરોજ જીભે મારવાના;
 વીસ પચીસ ચાલીસની અંદર રામબોલો બાઇરામ બોલવાના—જુ.

સુધરેલાનો એમ બાબત છે.

ગઝલ.

સુધારામાં વધી ફેશન, વળી વધ્યાં બહુ વ્યસન;
 અમારે બનવું છે ઇમીટેશન મેન, અમારી એમ બાબત છે.
 ચડાવી નેકટાઇ ને કાલર, પછીથી બન્યા તે સર;
 પણ ખીસા નથી બાઇ તર, અમારી એમ બાબત છે.
 પરાણે પચીસ કમાતા, તેમાંથી લોજમાં ખાતા;
 બાકીના બડે વ્યસનોમાં જાતા, અમારી એમ બાબત છે.
 પગારે તો પુર થાતુ, અરેરે મન્યલી બાતુ:
 જીવે ફેશનનું ખાતું, અમારી એમ બાબત છે.
 અરે ? સાહેબ થઈને ફરવું, માથે કરજ બહુ કરવું.
 ફેશનની હોળીએ બળવું, અમારી એમ બાબત છે.
 ચાલ, આન્ડી અને બોટલ, ચોથી વડાલી લાગે છે હોટલ;
 અદારે વર્ણુ ત્યાં જમે છે, અમારી એમ બાબત છે.
 બુટ, સ્ટોફીંગ, હાંડો ને દારૂ, આચાર વીના તો અધારૂં;
 'કવું' છે સ્વર્ગનું આરૂં, અમારી એમ બાબત છે.
 સ્ત્રીઓને શોખીન બનાવીશુ, ફેશનેબલ ફ્રાક પહેરાવીશું;
 ફેશનેબલ માર્ગ બતાવીશું, અમારી એમ બાબત છે.
 સુધારો બહુ જા કરતા, શરીરે સીક તો પડતા,
 દવા લેવા રોજ રખડતા, અમારી એમ બાબત છે.
 શરીરમાં શક્તિ ના દેખાતી, બુદ્ધી બાર કોસ દોડી જતી;
 ઉત્તતી આવી તો થાતી, અમારી એમ બાબત છે.
 નીતિ વીના ઉત્તતી નહીં થાશે, બ્રહ્મચર્ય વીના દુઃખ નહીં જાશે;
 કળા વીના જાહોજલાલી નહીં થાશે, ખરી અજમાવેલી બાબત છે.

સ્વામી ભલે બીખ માગે પણ હું ફેશનેબલ થઈ ફરવાની.

ભણો ફેશન કેરી સુધારામાં હું શું શું કરવાની ?
 ધરનો સ્વામી ભલે બીખ માગે હું ફેશનેબલ થઈ ફરવાની.
 ફેશનેબલ પોલકાં પહેરી ફેશનમાં ગુલ ચાવાની,
 ફેશનેબલ શ્વાધરા સીવડાવી આનંદમાં તો રહેવાની;
 ચાલ પણ અપ દુ ડેટ ફેશનની ચાલે ચાલવાની—ધરનો૦
 જુતા રીવાજેને જુતા મારી ખારીક વસ્ત્ર પહેરવાની,
 અંગ ઉધાડુ દેખાશે તેની પરવા જરા નહીં કરવાની;
 કાળા મુખને ગોરૂ બનાવવા પાવડર સાબુ લગાવવાની—ધરનો૦
 નટક જોવા જતે હું આનંદથી ત્યાં જવાની,
 ધરનો સ્વામી બીખ માગે તેની દરકાર જરા નહીં કરવાની;
 એડીવાળા બુટ અડાવી છત્રી ઝાલી ફરવાની—ધરનો૦
 ફક્કડ ફેશનેબલ બાલ હાળીને સેંથો અંદર મુકવાની,
 ટાપ ટીપ ને ઘોરકો કરવા બનતું હું તો કરવાની;
 મડમ બનવાને કાજે હીન્દુ પાનું હું છોડવાની—ધરનો૦
 ફેશનેબલ ખીલોરી કાચની બંગાળીઓ હું પહેરવાની.
 ધરમાં નાણાં જો નહીં હોય તો ઉધાર માલ મંગાવવાની;
 તીતી દયા ને સદાચારનો સુધારો પેલે જાવ કરવાની—ધરનો૦

પંદર લાખની પુંજનું પાણી.

સુરત શહેરનો સફરી શેડીઓ મુંઝઈ ઠમાવવાને આવ્યો,
 પુંજમાં પંદર લાખ રૂપીઆ સ્ત્રીને તો સાથે લાગ્યો.
 આનંદ રોડના સ્ટેશન ઉતરી લોજ તરફ વીલ્લયગીરી કરી,

ફરસ્ટ ક્લાસ રૂમ રાખીને ચાર્જ દીધો સઘળો ભરી.
 વીક્ટોરીઆને બાડે કરીને આખા શહેરની પ્રદક્ષણા કરી
 ધંધા જોટલા ખ્યાનમાં આવ્યા લીધા સઘળા હૃદયમાં
 શોખીન નરનારી શહેર માંહી શોખ સારો કરવાને લાગ્યા,
 નાટક ચેટક રીનેમેટોગ્રાફ આનંદે જોવા લાગ્યા.
 પુંજ હતી પોતાની પાસે દીલમાં જરા નહી ગભરાતાં,
 અનેક ફેશનેબલ ચીજો વહોરી આનંદમાંહી દરખાતાં.
 સ્વર્ગપુરી આ મુંબઈ નગરીમાં માતપીતાની ખોટ દેખાતી,
 બાપાની તો બધી ચીજો મુંબઈ નગરીમાં નાણાંથી મળતી.
 ઘણા દીવસની મોજ પછીથી અનેક તરંગો દીલમાં કર્યા,
 અનેક ધંધા શોધી કહાડી પગલાં તેની પાછળ ભર્યા.
 સર્વ ધંધામાં સદાનો ધંધો સારો દેખાવાને લાગ્યો,
 સદા કરવા સદા રે કરવાનો તરંગ દીલમાં તો જાગ્યો.
 પાચધુની પર પેઢી રાખી દુકાન સારી સજ્જગારી,
 અપ દુ ઉછટ ફેશનેબલ બનવા મનમાં લીધું વીચારી,
 બીલોરી કાચના બહોળા તકતા દુકાનમાં દીધા લગાવી,
 હાંડી ઝૂમરના ત્યાં ગલાસો દીધા પુષ્કળ લટકાવી.
 પરપોટીયા જેંઠમાં નાણાં મુકી વહેવાર પોતે ચાલુ કર્યો,
 ચેકલી લીટી બોમ્બે શહેરમાં વાળનું વગડાવી પોતે પ્રખ્યાત થયો.
 પાંચ દશ ગુમાસ્તા રાખી ધમધોકાર ધંધો ચલાવ્યો,
 પવન ખાવાને ઇલેક્ટ્રીક પંખો દુકાન માંહી રખાવ્યો.
 ટાઇપરાઇટીંગનું મશીન રાખ્યું સફાઈથી કામો કરવાને,
 બેગાબેગી ધીરધારનો ધંધો લાગ્યો સટોરીઓ કરવાને.
 પાંચ કમાયો પચીસ કમાયો રૂપીઆ લાગ્યો કમાવવાને,

૧ મુકીયા પચાસ મુકીયા રૂપીઆ ખાવા માંડયા હજારોને.
 ૧ પુર નોલેજ ન હતું પારકી શીખામણે ધંધો કરતો હતો,
 ત્યાં સદા કરવા દીવસે ઉડી ત્યાંજ જતો.

૧ તટ્ટા કરતાં કરતાં રૂપીઆ પુષ્કળ કમાવવા લાગ્યો,
 દીનો તો સદો કરવા તરંગ દીલમાં ત્યાં જાગ્યો.
 નાશ કાળે વીપરીત યુદ્ધી આ ગૃહસ્થની થવા લાગી,
 ચાંદીનો તો સદો કરતાં પુંજ પુષ્કળ હાથ લાગી.
 ખીલડીગ પોતાના ઘરની અંધાવો દીલમાં બહુ રાજીજ થયો,
 બોમ્બે શહેરના સદા અગ્નિમાં પ્રખ્યાત પોતે થઈ ગયો.
 ટેલીફોન નંબર તેર હજારની પેઢી ઝોળખાવવાને લાગી,
 ચાંદીનો તો સદો કરતાં ગોળી જગરી ભાઈને વાગી.
 પચીસ લાખનો ચાંચો ચાંચો ભાઈ સત્કેળના કરમમાં આવ્યો,
 દીલાહસ ટાંટીયા ને વીલે મોહંડે ત્યાંથી પાંડા ઘેર આવ્યો.
 તેજીએ ખીસા તર કર્યા ને મંદીએ માંદા પાડ્યા,
 આખી જીંદગી કમાયલા નાણાં પાછા ઓકાવી કહાડ્યા.
 પચીસ લાખ રૂપીઆનું દેવું પુરા ફવી રીતે ને કરશું,
 ઈજ્જત આપરૂ રાખીને આ દુનીયામાં કેમ કરીને ફરશું.
 અનેક વીચારો કર્યા પછી મારવાડી સાથે ટેલીફોન ચલાવે છે,
 તેર હજાર નંબરની પ્રખ્યાત પેઢીનો માલીક તમને બોલાવે છે.
 ખામધુતીની પ્રખ્યાત પેઢી હતી ને મારવાડીને સંદેહ ન આવ્યો,
 તું કામ શેણ છે તમારે સંદેશો ટેલીફોનથી તુરત કહાડ્યો.
 નાણાં સંઅંધી કામ તમારું છે જલ્દી અહીયાં આવોને,
 સવડ અને જો સારી રીતે વીથ લાખ લાખ રૂપીઆ લાવોને.
 મારવાડી જણે દાવ સારો છે ને ગરજે વાજ સારૂ મળશે,

ખંદાનો તો ફેરાનો ફાયદો સારી રીતે તે મળશે.

વીક્ટોરીયાની અંદર ખેસી મારવાડી સ્ટોરીયાને ધરે ગયે
શેઠજીને પધારતા સાથે આનંદ સતકાર ખુબ થયો.

વીશ લાખ રૂપીઆ જોઈએ હમારે કેમ તમારાથી બનશે,
વ્યાજ પણ સારી રીતે સવડ પડતું તે મળશે.

સાત ટકાના સારા વ્યાજે રૂપીઆ વીસ લાખ તેને ધીમાં,
જોખે ખેંકતા ચેકો આપી શેઠજી ત્યાંથી પાછા ફર્યા.

ખીજે દીવસે ખીલડીગને બાઈડીનું ઘરેણું ધરાણે મુકી દીધું,
પચીશ લાખમાંથી બાવીશ લાખનું દેવું બાઈએ ચુકવી દીધું

જમે મુકનારા લોકોએ પવન ઝપાટે વાત સાંભરી,

નાણાં પાછાં મેળવવાને કરવા લાગ્યા ઉધરાણી.

પંદર લાખની પુંજ ગુમાવતાં તેવીશ લાખનું કરજ થયું,

સડા ફેરા ધંધા કરતાં ગાંડનું જોખીયંદન ચાલી ગયું.

ઉપરા ઉપરી જનસમાજમાંથી દાવા લાગ્યા કરવાને,

સદાનો તો ધંધો કરતાં ભાઈ લાગ્યા પોકો મુકવાને.

વીશ લાખ ધીરનાર મારવાડીને પૈસો પાછો એક ના ભર્યો,

હાઈ કોર્ટનો આશરો લેખને દાવો તેણે તુરત કર્યો

પુરી જુઆની કોર્ટ લેતાં સાર નીકળી તે આવ્યા,

સાદા આતો સદગ્રહસ્થે સમજો પૈસો સદામાં ગુમાવ્યો.

ઈજ્જત આપરૂ રાખવા કાજે નારીના ધરેણાં વેચી દીધાં,

ખીલડીગ વેચી ખીજું વેચીને થોડાં નાણાં પુરાં કાઢ્યાં.

પાસે પાછ દેખાતી નથી આ ગૃહસ્થ હવે તો શું કરશે,

બાવીસ પચીશ લાખનું દેવું કેવી રીતે બાઈ ભરશે.

ન્યાયાધીશે દયા લાવીને નાદારીમાં તો ઠરાવ્યો,

સમજા જણના દાવા સાંભળી કેશ કહાડી તો નાખ્યો.

હી કહે બારજ વાગ્યા વીસ લાખનું પાણી થયું.

શક્તિ ને શુરાતન સધળું તરત વાશ્યું ગયું

પછીથી આદર ઓઠી બેઠો ત્યાં તો રોવાને,

હીનો ફળેતો લાગ્યા ત્યાં લોકો બેવાને.

હીનો તો ધંધો કરતો શેડીયો પાયમાલ થયો.

રવાડીને ઇનજન આગર સાથે લેતોજ ગયો.

બાઈ નગરી છોડીને કલકત્તા તરફ વાસ્યો ગયો,

કરલાલે સ્વપના માંહે આ સધળો તરંગ બંધ્યો.

હુ સર્વ બન્ધુને શુદ્ધ બુદ્ધિ આપે આશા એવી રાખું છું,
ક્ષમા કરશે હે દેશી બાઈઓ માત્રી તમારી પાસે માગું છું.

ધર્મશ્ર્વર કૃપાર્થી અન્ય ઉદ્યોગો તમને તો આવી મળશે,

મટા કેરો કુછંદ છોડાઈ સર્વ દુઃખડાં તો ટળશે.

આજકાલના વધારા

ફરરટ આ દુનિયાં માંહી પ્રકટ મેનો બહુ વધવાના,

કોલર નેકટાઇ જગે લગારી આનંદમાંહી ફરવાના;

બુટ સ્ટોકીંગથી સજ થઇને સ્ટોક ઝાલીને ફરવાના,

ઓલ દુનિયાની માંહી આવા શુધારા બહુ વધવાના.

બીજે બીડી મરચન્ટો આ દુનિયામાં બહુ વધવાના,

ગલીએ ગલીએ દુકાન કહાડી બાઇસાહેબ બેસવાના;

લોહીનું પાણી થાશે બાઇ ફાયદા એટલા થાવાના—ઓલ

ત્રીજે ટી મરચન્ટો આ દુનિયામાં બહુ દેખાવવાના,

કોઇ મશાણી કોઇ સમસાણી હોટલના માલિક થાવાના;

ગાંધીબેદો દુર કદીને સાથે બેસી જમવાના—ઓલ

એથે કંઇ ચાલાક નરો રોડ મારીને ફરવાના,

